

КОНЦЕПЦІЯ **навчання членів виборчих комісій та осіб,** **залучених до роботи у виборчих комісіях,** **на післявоєнних виборах в Україні**

Передумови розроблення Концепції

Одним із ключових елементів демократичних процесів в Україні є забезпечення чесних і прозорих виборів відповідно до законодавства України про вибори та міжнародних стандартів.

Організовувати підготовку та проведення виборів і забезпечувати реалізацію виборчих прав громадян України, додержання та однакове застосування виборчого законодавства уповноважені виборчі комісії – спеціальні колегіальні органи адміністрування виборчих процесів.

За Керівними принципами щодо виборів Кодексу належної практики у виборчих справах, прийнятими *Венеційською комісією на 51-й пленарній сесії (Венеція, 05 – 06 липня 2002 року)* (CDL-AD(2002)023rev), членам виборчих комісій слід забезпечити стандартну підготовку.

Члени виборчих комісій повинні додержуватися Конституції та законів України, чесно і сумлінно виконувати свої обов'язки, виходячи з принципів верховенства права, законності, об'єктивності та неупередженості, забезпечувати реалізацію і захист виборчих прав громадян України, а тому вони повинні володіти необхідними знаннями законодавства про вибори, правильно та однаково його застосовувати під час реалізації виборчих процедур.

Оскільки у законодавстві немає вимог стосовно кандидатур до складу виборчих комісій щодо рівня володіння знаннями виборчого законодавства та обов'язковості досвіду роботи у виборчих комісіях, важливим є вжиття заходів, спрямованих на набуття ними відповідних компетентностей.

Належний рівень підготовки членів виборчих комісій, а також осіб, які залучаються до роботи у виборчих комісіях на час виборчого процесу, – необхідна передумова законності здійснення виборчих процедур і, як наслідок, легітимності встановлених результатів виборів, довіри виборців до них.

Після припинення чи скасування воєнного стану в Україні постане питання організації підготовки і проведення загальнодержавних та місцевих виборів, які прогнозовано будуть складними в адмініструванні, передусім зважаючи на виклики, спричинені збройною агресією російської федерації проти України. Серед викликів, що мають значення в контексті вирішення питань, пов'язаних із навчанням на післявоєнних виборах, слід виокремити:

ймовірне збільшення кількості членів виборчих комісій, які не мають досвіду роботи у виборчих комісіях, зокрема й через масове переміщення громадян як в Україні, так і за кордон, у тому числі тих, які мали досвід роботи у виборчих комісіях;

потенційні зміни виборчого законодавства України з метою забезпечення виборчих прав громадян України з урахуванням негативних наслідків, спричинених військовою агресією російської федерації, що обумовлює актуальність навчання також для тих осіб, які мали досвід роботи у виборчих комісіях;

поява нових тем для навчання через наслідки збройної агресії російської федерації проти України, зокрема пов'язаних із питаннями безпеки, врегулювання конфліктів тощо;

збільшення кількості спеціальних виборчих дільниць, утворених у винятковому випадку на території військових частин (формувань);

пошкодження або руйнування інфраструктури, в тому числі виборчої, забруднення територій, де велися бойові дії, вибухонебезпечними предметами, обмежений або нестабільний доступ до мережі "Інтернет" в окремих місцевостях;

обмеженість фінансових ресурсів держави, що обумовлює потребу завчасного пошуку та залучення інших джерел для фінансування заходів, пов'язаних із навчанням.

Слід зазначити, що у рекомендаціях Бюро з демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі (OSCE ODIHR) за результатами місій зі спостереження за виборами в Україні протягом 2014–2020 років увагу було звернуто на необхідності підвищення інституційної спроможності окружних, територіальних та дільничних виборчих комісій, професіоналізації їх членів, у тому числі й у контексті частих заміни членів таких комісій. Міжнародні експерти вважають, що для забезпечення професійного складу виборчих комісій варто вживати ефективних заходів для посилення підходів щодо підготовки їх членів.

Зважаючи на викладене, виникла потреба у перегляді існуючих підходів до організації навчання членів виборчих комісій та осіб, що залучаються до роботи в комісіях, та запровадженні нового комплексного та системного підходу до їх навчання на післявоєнних виборах. Прогресивність такого підходу полягатиме насамперед у створенні можливості охопити навчальним процесом усіх членів виборчих комісій, зокрема тих, які включені до складу виборчої комісії у порядку заміни на будь-якому етапі виборчого процесу.

Досвід організації навчання

Перші експертні дискусії щодо необхідності підвищення рівня знань, умінь і навичок членів виборчих комісій нижчого рівня та форматів навчання розпочалися в Україні у 2000-х роках.

На важливості підвищення правової культури громадян, які входять до складу виборчих комісій, було наголошено в Концепції підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів в Україні, розробленій

Центральною виборчою комісією (далі – Комісія) та схваленій Указом Президента України від 08 грудня 2000 року № 1322/2000.

У зазначеній Концепції розкрито зміст діяльності щодо підвищення правової культури громадян, які входять до складу виборчих комісій, яка полягає у здійсненні системи заходів, спрямованих на підвищення рівня знань цих громадян з питань законодавства про вибори, набуття ними організаторських навичок, необхідних для кваліфікованого проведення виборчих кампаній. До них належать, зокрема: організація науково-практичних заходів (конференцій, семінарів, тренінгів тощо) з актуальних проблем організації виборчого процесу, видання науково-практичних коментарів до законодавства про вибори, науково-популярних та навчально-методичних посібників із зразками документів, необхідних для здійснення виборчими комісіями своєї діяльності. Як способи підвищення правової культури зазначених осіб у вказаному документі наведено навчання та створення умов для самоосвіти.

Підходи до організації проведення навчання членів виборчих комісій під час різних виборчих кампаній не були статичними, оскільки нормативне регулювання цього питання неодноразово зазнавало змін, а наявні ресурси та можливості, які з'являлися, зокрема з розвитком технологій, обумовлювали запровадження нових форматів такого навчання.

Так, на виконання зазначеної Концепції Комісія постановою від 21 листопада 2008 року № 65 схвалила Типову програму навчання членів виборчих комісій, комісій референдуму та осіб, які залучаються до роботи в комісіях. Під час парламентських виборів 2012 року діяв затверджений Комісією Порядок проведення навчання голів, заступників голів та секретарів окружних виборчих комісій з виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року (постанова Комісії від 31 серпня 2012 року № 692). Також у 2013 році у зв'язку з вимогою закону щодо обов'язкового проходження навчання особами, які претендують на призначення на посади голів, заступників голів та секретарів окружних виборчих комісій, Комісія визначила відповідний порядок (постанова від 31 січня 2013 року № 15).

Прагнучи удосконалити та модернізувати процеси навчання членів виборчих комісій, Комісія у співпраці з міжнародними організаціями у рамках реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги та громадянським суспільством почали організовувати тренінги для членів виборчих комісій. З часом (у 2016 році) партнерство Комісії з Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) в Україні сприяло створенню Центру управління навчанням учасників виборчих процесів як сукупності інформаційних, інтелектуальних, матеріально-технічних ресурсів, об'єднаних для здійснення діяльності з метою організації підготовки та проведення навчання учасників виборчих процесів, підвищення їх правової культури, вивчення та узагальнення міжнародного досвіду з питань організації та проведення виборів.

Під час останніх перед повномасштабним збройним вторгненням російської федерації на територію України виборів навчання членів виборчих комісій

здійснювалося шляхом проведення тренінгів за очною формою та складалося з трьох етапів:

I етап – Центр управління навчанням учасників виборчих процесів готував невелику групу тренерів, які опановували розроблену ним та погоджену Комісією навчальну програму, після чого вони навчали регіональних тренерів;

II етап – підготовлені тренери у парах проводили тренінги для членів окружних та територіальних виборчих комісій;

III етап – ці самі тренери проводили тренінги для членів дільничних виборчих комісій з відповідних виборів.

Під час тренінгів для членів окружних та територіальних виборчих комісій застосовувався більш інтерактивний підхід, оскільки була менша кількість цих комісій порівняно з дільничними виборчими комісіями. У 8-годинному тренінгу брали участь представники однієї або двох виборчих комісій у повному складі. Окрім теоретичної складової, багато часу приділялось формуванню практичних навичок через групові вправи.

Тренінг для членів дільничних виборчих комісій через значно більшу їх кількість проводився у форматі лекцій, під час яких учасники могли ставити запитання тренерам. На них було від 50 до 200 членів дільничних виборчих комісій (переважно голови та секретарі). Відбувалися навчання у великих залах і тривали до чотирьох годин. Навіть за такої кількості учасників обов'язково проводилась одна практична вправа з підрахунку голосів виборців та складання відповідного протоколу. Для цього з учасників-добровольців формувався так званий склад дільничної виборчої комісії, яка поетапно за допомогою тренерів відтворювала процедуру підрахунку голосів виборців та складання протоколу. Усі інші були в ролі офіційних спостерігачів.

Тренінги для членів виборчих комісій часто відвідували міжнародні спостерігачі.

Комісія розробила форми виборчої документації, рекомендовані для використання під час організації підготовки та проведення виборів, а також календарні плани основних організаційних заходів. Ці матеріали стали складовою навчального забезпечення та сприяли належній підготовці членів виборчих комісій та залучених спеціалістів до роботи у виборчих комісіях.

Центр управління навчанням учасників виборчих процесів також розробив навчальні матеріали, які погоджувались у Комісії. Серед таких матеріалів були навчальні посібники для кожного рівня виборчих комісій, покрокові інструкції щодо здійснення важливих виборчих процедур, інформаційні плакати тощо. Виготовлені навчальні матеріали доставлялися кожній виборчій комісії. Також навчальні матеріали розміщувалися на офіційному вебсайті Комісії та інших інформаційних ресурсах. Крім того, було створено навчальний фільм для членів виборчих комісій, який для зручності поділявся на короткі відеоматеріали за конкретними темами. Такі навчальні фільми використовувались під час тренінгів, розповсюджувались серед членів виборчих комісій на дисках або флеш-накопичувачах, а також публікувались на ютуб-каналі зазначеного

Центру. Під час місцевих виборів 2020 року навчальний фільм транслювався на телеканалах.

У зв'язку з пандемією COVID-19 навчальну кампанію перед місцевими виборами 2020 року було проведено в онлайн-форматі з використанням програми для відеоконференцій "ZOOM". Через новий для тренерів формат проведення тренінгів було адаптовано програму тренінгу для тренерів. Так, крім традиційних сесій з виборчих процедур, до неї було включено сесії з набуття навичок використання програми "ZOOM", уміння володіти аудиторією під час онлайн-навчання та інші особливості проведення онлайн-тренінгів.

Не дивлячись на онлайн-формат, на тренінгах для членів територіальних виборчих комісій застосовувалась інтерактивна методика: поділ на групи, групові вправи. Для членів дільничних виборчих комісій проводились онлайн-семінари, під час яких учасники мали можливість ставити запитання.

Також Комісія у 2020 році за сприяння Офісу Ради Європи в Україні впровадила інформаційно-просвітницьку онлайн-платформу "ЦВК: просвіта". Зазначений інформаційний ресурс створено для громадян України – виборців, зокрема тих, хто голосуватиме вперше, а також для членів виборчих комісій, комісій з референдуму, офіційних спостерігачів, кандидатів на виборах, політичних партій та інших учасників виборчого процесу, процесу референдуму. На цій платформі розміщено низку просвітницьких онлайн-курсів, розроблених у рамках реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги, перелік яких планується поступово розширювати, та інформаційно-просвітницькі матеріали, спрямовані на поглиблення розуміння виборчого процесу та принципів демократичного врядування.

Указане свідчить, що сфера організації навчання членів виборчих комісій, інших учасників виборчих процесів протягом останніх років зазнала суттєвого удосконалення, однак потребує комплексного та системного підходу, що особливо важливо в умовах організації підготовки та проведення післявоєнних виборів в Україні.

Мета та завдання Концепції

Метою цієї Концепції є забезпечення належної та ефективної підготовки членів виборчих комісій та осіб, які залучаються до роботи у виборчих комісіях, з урахуванням викликів для адміністрування виборчих процесів у повоєнний період шляхом застосування комплексного та системного підходу до їх навчання.

До основних завдань цієї Концепції, спрямованих на досягнення її мети, належать:

створення умов для якісного навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, на післявоєнних виборах;

забезпечення можливості здобуття знань із тематики, необхідної для виконання обов'язків, у зручному форматі та у будь-який час;

підвищення рівня участі членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, у навчанні, зокрема й шляхом надання можливості його проходження незалежно від часу включення до складу виборчих комісій (під час утворення комісії / формування її складу / внесення змін до складу) чи залучення до роботи у комісії відповідно;

сприяння виконанню членами виборчих комісій їх обов'язків шляхом оперативного та своєчасного інформування щодо виборчих процедур;

сприяння запобіганню порушенням законодавства про вибори, виборчих прав громадян, прав та законних інтересів суб'єктів виборчого процесу шляхом підвищення рівня знань членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях;

формування спільноти проактивних громадян, які володіють відповідними знаннями законодавства про вибори, виборчі процедури та готові увійти до складу виборчих комісій.

Сутність і принципи навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях

Навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, у цій Концепції розуміється як здійснення заходів, спрямованих на підвищення рівня їх знань, набуття умінь, практичних навичок та інших компетентностей, необхідних для належного виконання членами виборчих комісій своїх обов'язків та якісного надання особами, залученими до роботи у комісіях, виборчій комісії послуг (виконання робіт).

Навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, на післявоєнних виборах базуватиметься на принципах інноваційності, проактивності, доступності, диференціації, гнучкості, поєднання теорії і практики.

Суб'єкти, які забезпечують навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях

Комісія здійснює заходи щодо навчання членів виборчих комісій з відповідних виборів, інших учасників виборчого процесу, зокрема й організовує навчання членів окружних виборчих комісій із загальнодержавних виборів, а також залучених до роботи у цих виборчих комісіях осіб.

Центр підготовки учасників виборчих процесів, утворений згідно з постановою Комісії від 14 січня 2022 року № 4, після початку його діяльності забезпечуватиме здійснення Комісією повноважень щодо організації навчання членів виборчих комісій, інших учасників виборчого процесу.

Окружні виборчі комісії відповідно до своїх повноважень організують навчання членів дільничних виборчих комісій із загальнодержавних виборів з питань організації виборчого процесу.

Територіальні виборчі комісії, які встановлюють результати виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, результати виборів сільського, селищного, міського голови, організують навчання членів виборчих комісій з місцевих виборів нижчого рівня з питань організації виборчого процесу.

Організація навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях

На післявоєнних виборах система заходів щодо навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, включатиме:

проведення навчальних занять (лекцій, семінарів, тренінгів, вебінарів, практичних занять тощо);

створення та розміщення у вільному доступі онлайн-курсів;

забезпечення оперативного інформування;

проведення інших заходів, спрямованих на підвищення рівня знань членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, набуття ними умінь, практичних навичок та інших компетентностей, необхідних відповідно для належного виконання своїх обов'язків, якісного надання виборчій комісії послуг (виконання робіт).

З метою досягнення визначеної цією Концепцією мети та створення належних умов для якісного навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, передбачається впровадження інноваційних підходів, сучасних інструментів навчання та подання навчальних матеріалів, що сприятиме вдосконаленню методів навчання з урахуванням процесів цифровізації, а також забезпеченню гнучкості, доступності та інклюзивності навчального процесу.

Навчальні заняття

Навчальні заняття проводитимуться на післявоєнних виборах як для членів виборчих комісій, так і для осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях (бухгалтерів, системних адміністраторів, юристів).

Враховуючи специфіку посадових обов'язків голови, заступника голови та секретаря виборчої комісії, для них окремо планується організувати додаткове навчальне заняття з питань щодо виконання ними своїх повноважень.

За можливості проводитимуться також навчальні заняття окремо для членів дільничних виборчих комісій спеціальних та закордонних виборчих дільниць.

Навчальні заняття можуть проводити, зокрема:

члени Комісії;

працівники Секретаріату Комісії;
працівники Центру підготовки учасників виборчих процесів;
працівники закладів вищої освіти, які провадять освітню діяльність за відповідними спеціальностями (галузями);
залучені тренери, фахівці з виборчого права.

До проведення навчальних занять можуть залучатися представники державних органів, фахівці з питань виборів (за згодою).

Для проведення навчальних занять обиратиметься період невеликого навантаження (здійснення виборчих процедур) на виборчі комісії.

Навчальні заняття проводитимуться за дистанційною, очною або змішаною (поєднання очної та дистанційної) формами. Форма проведення заняття обиратиметься з урахуванням безпекової ситуації, логістичної доступності, складності тематики, фінансового забезпечення тощо.

Для членів окружних виборчих комісій, а також бухгалтерів цих комісій за можливості організовуватимуться навчальні заняття як у дистанційній, так і в очній формах. Для членів таких комісій очні навчальні заняття планується проводити в регіонах країни, а також додатково за місцезнаходженням Комісії (у місті Києві) – для голів (заступників голів) та секретарів окружних виборчих комісій, а також бухгалтерів цих комісій.

На очних заняттях висвітлюватимуться ключові теми щодо здійснення окружними виборчими комісіями своїх повноважень, зокрема: утворення дільничних виборчих комісій, встановлення підсумків голосування.

Для членів територіальних та дільничних виборчих комісій, а також інших осіб, які залучаються до роботи у виборчих комісіях, навчальні заняття організовуватимуться в дистанційній формі.

Проведення навчальних занять в дистанційній формі планується з використанням спеціальних інтернет-платформ, вебсайтів тощо, що дасть змогу забезпечити інтерактивність і доступність. Зокрема, проведення вебінарів сприятиме залученості та взаємодії учасників, які також матимуть можливість поставити запитання тренеру. Відеозаписи вебінарів розміщуватимуться у вільному доступі, зокрема, на інформаційно-просвітницькій онлайн-платформі "ЦВК: просвіта", у соціальній мережі "YouTube", що дозволить їх перегляд у будь-який час усім членам виборчих комісій, у тому числі включеним до складу виборчої комісії у порядку заміни.

Невід'ємними елементами таких занять незалежно від форми їх проведення будуть практичні вправи із симуляціями певних виборчих процедур, зокрема складання протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, чи вправи, розроблені за спеціальними сценаріями.

Онлайн-курси

Із розвитком цифрових технологій з'являються нові можливості для навчання. Одна з таких – онлайн-курси. Створення умов для дистанційного

навчання в асинхронному форматі забезпечить доступ до навчальних матеріалів у зручний час і в будь-якому місці.

Онлайн-курси розроблятимуться для членів виборчих комісій різних рівнів з можливістю обрання рольових моделей, наприклад, член дільничної виборчої комісії звичайної / спеціальної / закордонної виборчої дільниці. Такий підхід дасть змогу адаптувати навчальний контент до специфіки обов'язків члена відповідної виборчої комісії.

Онлайн-курси міститимуть аудіовізуальні, текстові та інфографічні матеріали, які розроблятимуться з використанням інклюзивних форматів подання інформації. З метою закріплення теоретичних знань на практиці у контент онлайн-курсів інтегруватимуться практичні завдання з перевіркою, віртуальні симуляції.

При цьому онлайн-курси міститимуть початкові матеріали з усіх тем, необхідних для забезпечення виконання обов'язків членами виборчих комісій.

По завершенню онлайн-курсу формуватиметься відповідний сертифікат про його проходження.

Онлайн-курси для членів виборчих комісій розміщуватимуться на доступних інформаційних ресурсах, зокрема інформаційно-просвітницькій онлайн-платформі "ЦВК: просвіта", що сприятиме забезпеченню сталого рівня підготовки членів виборчих комісій, зокрема з урахуванням їхніх частих ротаций.

Водночас онлайн-курси можуть зацікавити осіб, які мають намір увійти до складу виборчих комісій, а також інших осіб, які виявили бажання набути відповідних компетентностей, що сприятиме підвищенню правової культури громадян. Особи, які пройшли відповідне навчання, за їх згодою в майбутньому можуть бути запропоновані до складу виборчих комісій. Формування спільноти таких проактивних громадян матиме сприятливий вплив на процес утворення (формування складу) виборчих комісій.

Оперативне інформування

Одним з елементів системи заходів щодо навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, є оперативне інформування виборчих комісій, що полягає в доведенні до відома відповідних осіб інформації, важливої для забезпечення адміністрування виборчого процесу.

Зокрема, членів виборчої комісії планується повідомляти про наближення останнього дня строку вчинення дій, прийняття рішень, зміни виборчого законодавства, ухвалення Комісією окремих рішень, у тому числі щодо роз'яснень з питань застосування законодавства України про вибори.

Таке інформування важливо здійснювати адресно та в оперативному порядку з огляду на швидкоплинність виборчого процесу.

З цією метою планується налаштувати зручні та безпечні канали внутрішньої комунікації з відповідними виборчими комісіями. Передбачається за можливості запровадити інформування окремо членів виборчих комісій різних рівнів. З використанням таких каналів також планується надсилати навчальні матеріали щодо здійснення виборчих процедур.

Оперативне інформування слід розглядати як допоміжний інструмент навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, однак який має вагоме значення для забезпечення належної та ефективної підготовки членів виборчих комісій та залучених спеціалістів.

Інші заходи

За потреби на післявоєнних виборах організовуватимуться додаткові заходи за участю представників Комісії з метою надання членам виборчих комісій нижчого рівня інформації про виборчі права громадян, застосування положень виборчого законодавства, а також особливості виборчого процесу. У разі виникнення специфічних проблем, притаманних певному регіону, можуть організовуватись додаткові заходи за регіональним розподілом із застосуванням більш індивідуального підходу.

Навчально-методичне забезпечення навчання членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях

Навчально-методичне забезпечення охоплює підготовку програм навчання, за якими проводяться навчальні заняття, а також навчальних матеріалів для використання в навчальних цілях.

Навчальні програми

Навчальні програми розроблятимуться для різних цільових груп, що дасть змогу сконцентрувати їх увагу на питаннях, пов'язаних із виконанням обов'язків, або специфіці роботи, а також сприятиме глибшому розумінню потрібних аспектів виборчого процесу.

До таких цільових груп належать:

члени окружних виборчих комісій;

члени територіальних виборчих комісій;

члени дільничних виборчих комісій звичайних виборчих дільниць;

члени дільничних виборчих комісій спеціальних виборчих дільниць;

члени дільничних виборчих комісій закордонних виборчих дільниць;

особи, залучені до роботи у виборчих комісіях:

бухгалтери;

системні адміністратори;

юристи.

З-поміж таких цільових груп як члени виборчих комісій як підгрупи виокремлюються голови, заступники голів та секретарі виборчих комісій, оскільки вони мають специфічні потреби у навчанні, зважаючи на їхні повноваження.

Зміст навчальних програм

Зміст навчальних програм охоплюватиме питання, які безпосередньо стосуються організації підготовки та проведення виборів, а також ті, що

актуальні для вивчення членами виборчих комісій з огляду на виклики повоєнного періоду. Зокрема, це питання безпеки на виборах, інклюзивності та доступності виборчого процесу, комунікації та взаємодії.

З огляду на потребу забезпечення стійкості виборчого процесу, у тому числі до іноземного втручання у вибори, зокрема з боку держави-агресора, а також важливість залучення широкого кола осіб до запобігання такому втручання та посилення захищеності інформаційної виборчої інфраструктури приділятиметься увага таким темам, як протидія дезінформації під час виборів та кібербезпека.

Орієнтовний перелік тем навчання для розроблення навчальних програм для окремих цільових груп наведено в додатку до цієї Концепції.

Навчальні матеріали

Навчальні матеріали розроблятимуться у різних форматах: посібники, покрокові інструкції, блок-схеми, пам'ятки, відеоматеріали тощо.

Навчальні посібники планується розробляти для членів окружних, територіальних та дільничних виборчих комісій. У них висвітлюватимуться переважно всі теми діяльності відповідних виборчих комісій. При цьому окрему увагу буде приділено зразкам документів, необхідних для здійснення виборчими комісіями їхніх повноважень.

Посібники планується за можливості виготовляти та надсилати виборчим комісіям у друкованому вигляді та/або їх електронну версію, яка також буде розміщуватися на різних інформаційних ресурсах, зокрема на інформаційно-просвітницькій онлайн-платформі "ЦВК: просвіта".

Покрокові інструкції дадуть змогу перетворити складні процеси на зрозумілу послідовність дій. Блок-схеми міститимуть візуалізацію алгоритму виконання певних виборчих процедур. Пам'ятки виконуватимуть функцію швидкого нагадування, наприклад, про обов'язки члена комісії, строки виборчих процедур. Такі навчальні матеріали виготовлятимуться на папері для передачі членам виборчих комісій та/або надаватимуться в електронному вигляді.

Для забезпечення дотримання членами виборчих комісій необхідної послідовності дій, підвищення точності та оперативності виконання завдань під час здійснення деяких виборчих процедур розроблятимуться контрольні переліки (чеклісти).

Навчальні відеоматеріали висвітлюватимуть ключові питання організації виборчого процесу та розміщуватимуться на популярних платформах спільного доступу до відео, що дасть змогу легко їх шукати та переглядати у зручний час.

З метою полегшення сприйняття інформації планується виготовити короткі відеоматеріали, які розміщуватимуться в різних соціальних мережах, що дасть змогу охопити максимально широку аудиторію та сприяти кращому засвоєнню інформації завдяки загальнодоступним каналам комунікації.

Також за можливості планується розробити навчальний тренажер для відпрацювання навичок складання протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

Розроблення різних навчальних матеріалів, зокрема інтерактивних, з використанням ІІІ-технологій, сприятиме якісній підготовці членів виборчих комісій та осіб, залучених до роботи у виборчих комісіях, в умовах повоєнного періоду, надаючи можливість обрати навчальні матеріали у різних форматах та скористатися тими ресурсами, які найбільше відповідають їх потребам та доступу до технічних засобів.

Моніторинг якості навчання

Планується запровадити дієву систему моніторингу, що дасть змогу об'єктивно оцінювати якість проведеного навчання та вдосконалювати в подальшому організацію навчального процесу.

Для вимірювання ефективності навчання за результатами занять може застосовуватися тестування на початку та в кінці кожного заняття, що дозволить визначити рівень покращення знань учасників після завершення навчального заняття. По завершенню навчального процесу планується здійснювати опитування учасників щодо рівня їх задоволеності якістю навчання.

Результати моніторингу якості навчання дадуть змогу адаптувати навчальні програми та матеріали до потреб учасників, а також вживати заходів для подальшого підвищення якості навчання.

Фінансові та інші ресурси

Фінансове забезпечення заходів, спрямованих на реалізацію цієї Концепції, здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством.

Передбачені цією Концепцією заходи реалізовуватимуться з урахуванням наявного фінансування та інших факторів, що мають вплив на цей процес.

***Секретар
Центральної виборчої комісії***

О. ГАТАУЛЛІНА

*Додаток
до Концепції навчання
членів виборчих комісій та осіб,
залучених до роботи у виборчих комісіях,
на післявоєнних виборах в Україні*

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК
тем навчання для розроблення навчальних програм**

1. Загальні теми навчання

Законодавство про вибори.

Принципи виборчого права, міжнародні зобов'язання України у сфері виборів та демократії.

Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Безпека на виборах.

Інклюзивність та доступність виборчого процесу.

Протидія дезінформації під час виборів.

Кібербезпека.

Гендерна рівність.

Комунікація та взаємодія.

Інноваційні інструменти.

2. Теми навчання членів окружних виборчих комісій

Порядок розгляду скарги окружною виборчою комісією.

Система виборчих комісій. Статус та повноваження виборчих комісій. Статус члена виборчої комісії.

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності окружних і дільничних виборчих комісій. Порядок закупівлі окружними виборчими комісіями за бюджетні кошти товарів, робіт і послуг, необхідних для підготовки та проведення виборів.

Організація роботи виборчих комісій. Документування діяльності виборчої комісії.

Утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі. Утворення дільничних виборчих комісій. Дostroкове припинення повноважень усього складу виборчої комісії, окремого члена виборчої комісії.

Офіційні спостерігачі.

Порядок передачі виборчих бюлетенів та іншої документації виборчим комісіям.

Порядок прийняття та розгляд документів дільничних виборчих комісій окружною виборчою комісією.

Встановлення підсумків голосування в межах територіального виборчого округу.

Зберігання виборчої та іншої документації і матеріальних цінностей.

Припинення окружною виборчою комісією статусу юридичної особи.

3. Теми навчання членів територіальних виборчих комісій

Порядок розгляду скарги територіальною виборчою комісією.
Територіальна організація місцевих виборів.

Система виборчих комісій. Статус та повноваження виборчих комісій.
Статус члена виборчої комісії.

Організація роботи виборчих комісій. Документування діяльності виборчої комісії.

Утворення дільничних виборчих комісій. Дostroкове припинення повноважень усього складу виборчої комісії, окремого члена виборчої комісії.

Реєстрація кандидатів, їх довірених осіб, представників, уповноважених осіб місцевих організацій політичних партій.

Особливості інформаційного забезпечення місцевих виборів.

Офіційні спостерігачі.

Порядок передачі виборчих бюлетенів та іншої документації виборчим комісіям.

Порядок прийняття та розгляд документів дільничних виборчих комісій територіальною виборчою комісією.

Встановлення підсумків голосування на місцевих виборах. Встановлення результатів місцевих виборів.

Призначення повторних місцевих виборів.

Офіційне оприлюднення результатів місцевих виборів. Реєстрація обраних депутатів, сільського, селищного, міського голови.

Зберігання виборчої та іншої документації і матеріальних цінностей.

4. Теми навчання членів дільничних виборчих комісій

Система виборчих комісій. Статус та повноваження виборчих комісій.
Статус члена виборчої комісії.

Організація роботи виборчих комісій. Документування діяльності виборчої комісії.

Списки виборців.

Порядок отримання дільничними виборчими комісіями виборчих бюлетенів та іншої документації.

Облаштування приміщення для голосування.

Підготовка до голосування. Організація і порядок голосування.

Порядок організації голосування виборців за місцем перебування.

Передача інформації про хід голосування виборчій комісії вищого рівня.

Порядок підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці та складання протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

Визнання дільничною виборчою комісією голосування на виборчій дільниці недійсним.

Порядок транспортування і передачі виборчих документів до відповідної виборчої комісії.

5. Теми навчання бухгалтерів, залучених до роботи в окружних виборчих комісіях

Порядок обслуговування окружних виборчих комісій в органах Державної казначейської служби України. Основні вимоги до фінансової та бюджетної звітності.

Організація та проведення ревізій використання коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку та проведення загальнодержавних виборів органами Державної аудиторської служби України.

Питання щодо формування податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску.

Складання кошторису, плану асигнувань (за винятком надання кредитів з бюджету) загального фонду бюджету, єдиного кошторису, довідок про зміни до них.

Правові засади та порядок здійснення окружними виборчими комісіями процедур закупівель товарів, робіт і послуг за рахунок державних коштів, що виділяються на підготовку і проведення виборів.

Умови оплати праці членів виборчих комісій та осіб, які залучаються до роботи в цих комісіях.

Порядок здійснення нарахувань на фонд оплати праці та оподаткування доходів згідно з чинним законодавством.

Видатки на відрядження.

Порядок надання виборчим комісіям послуг з транспортного обслуговування.

Порядок оплати або відшкодування вартості послуг, наданих виборчим комісіям.

Організація бухгалтерського обліку та складання звітності окружними виборчими комісіями.

Контроль за використанням коштів, виділених із Державного бюджету України на підготовку та проведення виборів.

Припинення окружними виборчими комісіями статусу юридичної особи.

Примітка. Наведені теми навчання бухгалтерів, залучених до роботи в окружних виборчих комісіях, можуть бути орієнтиром для навчання бухгалтерів, залучених до роботи у територіальних виборчих комісіях.

6. Теми навчання системних адміністраторів, залучених до роботи в окружних виборчих комісіях

Використання автоматизованої інформаційної системи під час проведення загальнодержавних виборів: функціонування та використання автоматизованої інформаційної системи під час здійснення виборчих процедур; функціонал автоматизованої інформаційної системи рівня окружної виборчої комісії; налаштування комунікаційного обладнання, програмного забезпечення автоматизованої інформаційної системи рівня окружної виборчої комісії та роботи з ним. Кібербезпека.

7. Теми навчання юристів, залучених до роботи у виборчих комісіях

Юридичний супровід діяльності виборчої комісії.

Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Порядок розгляду скарг виборчими комісіями.

Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій.

Реєстрація електронного кабінету виборчої комісії в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами.